

Anuari de la Societat Catalana de Filosofia, XVI, 2004/2005, pp. 87-115

SARTRE, CENT ANYS (I)

Grup d'Estudis Sartreans
Secció de Filosofia Contemporània
Societat Catalana de Filosofia

COORDINAT PER IGNASI ROVIÓ

NOTA INTRODUCTÒRIA

Ara fa cent anys que va néixer Jean–Paul Sartre i vint-i-cinc que va morir. Al llarg d'aquest temps la producció bibliogràfica que ha generat la figura i l'obra de Sartre és immensa. Juntament amb aquesta quantitat important de referències bibliogràfiques s'han constituït un bon nombre de societats científiques d'estudi de l'obra sartreana¹ que en un any de celebració com el present 2005 han multiplicat els treballs i trobades acadèmiques².

El doble aniversari ha esperonat al «Grup d'Estudis Sartreans» de la Secció de Filosofia Contemporània de la SCF a publicar en l'*Anuari de la Societat Catalana de Filosofia*:

- A) Els instruments indispensables per tots aquells que es volen apropar a la personalitat filosòfica i a l'obra del pensador de París. Aquí recollirem les bibliografies, i catàlegs d'obres, els instruments més importants per a l'estudi biogràfic, els índexs de conceptes de les principals obres filosòfiques i les webs més rellevants.
- B) Fer una primera aproximació a l'impacte acadèmic de Sartre a l'Estat Espanyol tot establint alguns dels protagonistes més rellevants de la divulgació i investigació sobre l'obra del mestre existencialista, fer un repàs de les traduccions que de la seva obra s'han realitzat a les diverses llengües de l'estat espanyol, presentar alguns llibres significatius publicats per aquests protagonistes i mostrar algunes de les tesis que s'han elaborat en les universitats.
- C) Oferir una mostra dels treballs que es porten a terme en el debat habitual del Grup d'Estudis Sartreans. Centrant-nos en *L'Être et le Néant*, la seva obra filosòfica més rellevant, es presenten tres temes fonamentals, tres eixos de lectura sobre els quals poden vestir-se una lectura pròpia de l'obra filosòfica. Ens referim a la temporalitat, al concepte del no-res i a la visió del proïsme. La concepció del ser, del temps i dels altres són pilars fonamentals per entrar en la clau del pensament sartreà. Aquest tercer apartat es publicarà en el proper *Anuari de la SCF*.

1. Entre els més destacats: Groupe d'Etudes Sartriennes (GES, París). North American Sartre Society (NASS), UK Society for Sartrean Studies (UKSS), Sartre-Gesellschaft, Gruppo di Studi Sartriani, Cercle d'Etudes Sartriennes au Japon i el Groupe Belge d'Etudes Sartriennes.

2. Algunes de les més destacades s'han realitzat en les següents ciutats: Brussel·les (14-15 de febrer), Trento, (16-18 de mars), Londres, (18-19 mars), Tunísia (22-24 mars), Anvers (24-25 mars), Roma (14-16 d'abril), Harvard (15-16 d'abril), Tunis (21 d'abril), Strasbourg (25 d'abril), Rennes (13 de maig), Amiens (18-19 de maig), Atenes (20-22 de maig), Belgrad (26-27 de maig), Prishtina (Kosovo, 30-31 de maig), Lausanne (1-3 de juny), Vienne (2-4 de juny), Tongji (Shanghai, 11-12 de juny), Hèlsinki (5-8 de juny), Sant Petersburg (7-8 de juny), París (16-18 de juny), Barcelona (21 de juny), Quito (21-24 de juny), Salies-de-Béarn (29 de juny-1 de juliol), Cerisy la Salle (20-30 de juliol), Rio de Janeiro (23-26 d'agost), Sao Paulo (17-21 d'agost), Nova York (29-31 de setembre i 1 d'octubre), Valladolid (19-21 d'octubre), Sargossa (14-19 de novembre).

Els membres del grup que han intervingut en l'edició i redacció d'aquestes pàgines són els següents:

IGNASI ROVIRÓ ha tingut cura de la redacció dels *instruments de treball*, ha adaptat, traduït i ha contribuït en la redacció de *L'impacte de Sartre a l'Estat Espanyol* i ha redactat la part *la temporalitat*

XAVIER GARCÍA-DURAN, coautor de *L'impacte de Sartre a l'Estat Espanyol*, ha redactat l'apartat de *El No-res* (Le Néant).

CARLOS SARRATE, coautor de *L'impacte de Sartre a l'Estat Espanyol*, ha redactat l'apartat de *El proïsme*.

A) INSTRUMENTS DE TREBALL

No existeix cap edició crítica de l'obra completa de Jean-Paul Sartre. Gallimard ha publicat algunes obres del filòsof amb una cura especial, com ara és l'edició en dos volums –el segon inacabat– de la *Critique de la raison dialectique*–, a cura d'Arlette Elkaim-Sartre³. Però més enllà de l'esmena d'errors tipogràfics i conceptuals i d'ordenació de l'índex falta tot l'aparell científic que fa crítica una edició. La resta d'obres del filòsof estan en pitjor estat, no tenen ni un curador que s'hagi preocupat per posar l'ordre a una obra bastament rica.

Assenyalada la qüestió ens fixarem amb altres eines indispensables per apropar-se a la figura i a l'obra de Jean-Paul Sartre.

BIBLIOGRAFIES I CATÀLEGS D'OBRES

1) Entre altres reculls i apèndix bibliogràfics, entenem com a precedents dels catàlegs més utilitzats les següents obres, avui ja superades i absolutament insuficients: RÉGIS JOLIVET, *Französische Existenzphilosophie* (Berna, A. Francke, 1948). KENNETH DOUGLAS, *A critical bibliography of existentialism (The Paris School)* (primera monografia especial del Yale French Studies, 1950⁴). J. LECARME, *Les critiques de notre temps et Sartre* (París: Garnier, 1973). Als Estats Units va tenir molta divulgació el text de ALLEN J. BELKIND, *Jean-Paul Sartre and existentialism in English. A bibliographical guide* (Kent, Ohio: Kent State University Press, 1970).

2) Avui encara és una eina indispensable per qualsevol persona que vulgui introduir-se en l'obra i la figura de Jean-Paul Sartre el llibre de MICHEL CONTAT i MICHEL RYBALKA, *Les écrits de Sartre* (París: Gallimard, 1970). És el primer recull sistemàtic de tota la seva obra fins 1969, onze anys abans de l'últim article que el pensador de París signava en vida i corregeix informacions aparegudes en bibliografies anteriors. L'encapçala una carta-prefaci de Sartre adreçada a Contat i Rybalka on, tot dient que els autors no tenen qualitat per jutjar les bibliografies que els són consagrades, els agraeix la feina feta i els diu que «... vous avez restitué le mouvement par lequel tout écrivain, bon ou mauvais, s'objective dans son oeuvre...». En la introducció, els autors expliquen que han concebut el llibre com una obra de documentació que vol reconstruir una mena de «vie bibliographique» de Sartre i amb aquest objectiu es proposen: (1) confegir un instrument útil perquè el públic en general tingui una visió de conjunt de l'obra de Sartre i als investigadors estalviar-los temps en les investigacions bio-bibliogràfiques. (2) Reproduir alguns textos inèdits, rars o difícils de localitzar. (3) Promoure un nou gènere bibliogràfic que eviti el purisme i formalisme tradicional en aquest tipus de publicacions però que per això no deixi de ser rigorós i fiable. Referent a la posició dels autors sobre el contingut que presenten «est donc interne à celle-ci et c'est pourquoi nous présentons notre travail comme une *bibliographie commentée* plutôt que comme une bibliographie critique» (p.13). Defugen convertir

3. La primera edició, feta per Sartre és de 1960; la segona, de 1985.

4. En 1974 se'n va fer una nova edició.

Les écrits de Sartre en un catàleg de monografies i articles sobre Sartre, per aquest motiu, diuen, ja hi ha la *French bibliography*, editada anualment pel «French Institute» de New York i altres instruments similars i bibliografies precedents. *Les écrits de Sartre* és, doncs, un recorregut per la biografia de Sartre tot destacant la seva producció filosòfica, literària i assaigística.

No és en va que l'obra comenci amb una cronologia (p. 21-43) dels fets més rellevants, ja siguin actuacions polítiques, o bé dates biogràfiques claus, intervencions públiques, conferències, representacions teatrals, publicacions... El cos de l'obra l'ocupa la «Bibliographie» (45-482), ordenada per anys i seguit d'un número per tal comptabilitzar el total de 511 textos que Sartre va escriure durant aquest període. Així doncs, cada text sartrèa està ordenat per any i per ordre d'aparició. Després de la referència bibliogràfica, els autors en donen les diverses versions o reelaboracions i, generalment, hi fan una breu ressenya que a més d'atendre al contingut (només no ho fan en casos ben justificats) afecta a circumstàncies externes i que ajuden a entendre'n l'impacte. Veiem-ne un sol exemple (escollit per ser de comentari breu) d'aquest particular mètode. L'extraïem de 1956, referència 285 (p.297):

56/285

Le colonialisme est un système.

a) Dans: *Colonialisme et guerre d'Algérie*, brochure publiée par le Centre des Intellectuels et qui comprend, entre autres, des textes de J.-P. Mayoux, D. Mascolo, R. Barrat, D. Guérin, M. Leiris, J. Rous.

b) *Les Temps modernes*, n° 123, mars-avril 1956, p. 1371-1386.

c) Repris dans SITUATIONS, v.

Texte d'une intervention à un meeting pour la paix en Algérie tenu le 27 janvier 1956 à la salle Wagram sous l'égide du Comité d'Action des Intellectuels contre la poursuite de la guerre en Afrique du Nord. L'intervention d'Aimé Césaire à ce meeting précède celle de Sartre dans le même numéro des *Temps modernes* (p. 1366-1370).

Sartre fait ici une mise en garde contre la *mystification néo-colonialiste* et entreprend pour cela de démonter les mécanismes économiques de l'exploitation coloniale du XIXe siècle à l'époque présente. Son argumentation, richement documentée, ne paraît guère contestable. Elle aboutit à la conclusion suivante : *La seule chose que nous puissions et devrions tenter – mais c'est aujourd'hui l'essentiel – c'est de lutter [aux] cotés [du peuple algérien] pour délivrer à la fois les Algériens et les Français de la tyrannie coloniale.*

Val la pena destacar els apèndixs. El primer (483-487), és dedicat a mostrar la influència i l'interès que va tenir el cinema per Sartre. El segon, «Textes retrouvés de J.-P. Sartre» (499-745), agrupa treballs molt difícils de localitzar o inèdits⁵. Acaba el volum amb un índex complet: un «index des titres» (749-

5. Són: *L'Ange du morbide. Jésus la Chouette, professeur de province. La théorie de l'État dans la pensée moderne française. Légende de la vérité. L'art cinématographique. Nourritures. Portraits officiels. Visages. Bariona, ou le Fils du tonnerre. Moby Dick d'Herman Melville. La Mort dans l'âme (pages de journal). Drieu La Rochelle ou la haine de soi. A propos de l'existentialisme : Mise au point. La Libération de Paris : Une semaine d'apocalypse. Sculptures à n dimensions. Écrire pour son époque. Le Processus historique. Nick's Bar, New York City. Pour un théâtre de situations. Présence noire. La Rencontre ou OEdipe et le Sphinx. Il nous faut la paix pour refaire le monde. De la vocation d'écrivain. La Vie*

762), un «index des périodiques ayant publié des textes ou interventions de Sartre» (763-765) i un « index des noms et sujets» (766-786).

3) El primer gran esforç per registrar els estudis i articles en diaris, revistes i en monografies internacionals publicats fins 1974 és de ROBERT WILCOCKS *Jean-Paul Sartre: A bibliography of International Criticism* (University of Alberta Press, Edmonton, 1975). Ja és un manual clàssic i una obra compendiosa que recull unes 7.000 entrades sobre un total d'uns 3.200 autors. El voluminós llibre (767 pàgines) està dividit en vuit parts, cada una de les quals conté divisions per obres i es subdivideix per llibres, articles i estudis.

El cos del volum és precedit per un «Préface» (p. xi-xv) de Michel CONTAT i de Michel RYBALKA. Aquests experts en l'obra de Sartre situen l'esforç de WILCOCKS en la línia del seu *Les écrits de Sartre*. Hi escriuen: «Que le recensement des écrits consacrés à Sartre fût nécessaire, nous en étions si bien convaincus qu'en présentant en 1970 celui que nous avons fait des *Ecrits de Sartre*, nous annonçons notre intention d'accomplir ce travail. Avouons-nous que nous avons reculé devant l'ampleur de la tâche? Plus héroïque que nous, et las peut-être d'attendre que nous tenions notre promesse, Robert Wilcocks a entrepris de mener cette tâche à bien. Voici le livre, imposant par la taille et promis à rendre d'inestimables services aux chercheurs.» (p. xi). Seguint del *préface* es pot llegir la «Introduction». Wilcocks hi declara que el seu volum és una eina que ha de complementar el valuós treball Contat i Rybalka i hi exposa l'arquitectura de l'obra.

La primera part, «Fiction» (pp. 1-58), conté el llistat bibliogràfic dels treballs sobre temàtica general (cap. 100-101), sobre *Le Mur* (cap. 103-104), *La Nausée* (cap. 105-107) i sobre *Les Chemins de la liberté* (cap. 108-110).

La segona, «Drama and cinema» (pp. 59-315), dedica els capítols 200 i 201 als estudis generals, i tot seguit es passa a les següents obres: *Bariona ou le fils du tonnerre* (cap. 202), *Les Mouches* (cap. 203-205), *Huis clos* (cap. 206-208), *Morts sans sépulture* (cap. 209-210), *La Putain respectueuse* (cap. 211-213), *Les Jeux sont faits* (cap. 214-216), *Les Mains sales* (cap. 217-219), *L'Engrenage* (cap. 220-222), *Le Diable et le Bon Dieu* (cap. 223-225), *Kean* (cap. 226-228), *Nekrassov* (cap. 229-231), *Les Sorcières de Salem* (cap. 232-234), *Les Séquestrés d'Altona* (cap. 235-237), *Les Troyennes* (cap. 238-240), *Les Faux-Nez* (cap. 241) i *Typhus* (cap. 242).

La tercera part (pp. 315-360) exposa la bibliografia dedicada al «literary criticism» i inclou, en la part d'estudis generals (cap. 300 i 301), els treballs sobre *Qu'est-ce que la littérature?* i Situations I i II. La resta de capítols són: *Baudelaire* (cap. 302-304), *Saint Genet, comédien et martyr* (cap. 305-307) i *L'Idiot de la famille* (cap. 308-310).

La quarta part (pp. 361-514) és de les més completes, reporta la bibliografia sobre els estudis filosòfics i quan li és possible –sovint ho fa també en les altres seccions– en dona una mínima informació del contingut. En els capítols 400-401 tracta els estudis de caire general; el cap. 402, *Articles and Polemics on Existentialism*; el 403, *Articles and «Polemics on Marxism»* i el 404, «Arti-

commence demain, film de Nicole Vedrès. *Les animaux malades de la rage*. Julius Fucik. *Tableau inédit de Nekrassov*. Brecht et les classiques. *Entretien de Sartre avec Francis Jeanson*. Soledad, de Colette Audry. *Le cinéma nous donne sa première tragédie*: Les Abysses. *Détermination et liberté*.

cles and Polemics on Structuralism». Els dos capítols següents (405–406) són sobre les primeres obres: *La Transcendance de l'Ego*, *L'Imagination*, *Esquisse d'une théorie des émotions* i *L'Imaginaire*. Posteriorment entra en la bibliografia sobre *L'être et le néant* (cap. 407–408, 409). *L'Existentialisme est un humanisme* (cap. 409–410) i la *Critique de la raison dialectique* (cap. 411–412).

La cinquena (pp. 515–605), recull els estudis sobre política. Comença amb els estudis generals que inclou la bibliografia sobre *Réflexions sur la question juive* (cap. 500–501). El capítol 502 agrupa els articles i treballs sobre «Political Activities». En un sol capítol –el 503– s'agrupen la resta de volums de *Situations* que no han estat tractats anteriorment. El penúltim capítol recull els «Articles on the Award of the Nobel Prize». Finalment, s'apleguen els treballs sobre *On a raison de se révolter* (cap. 505).

La sisena part (pp. 607–700) és l'última que concerneix directament les obres de Sartre. Wilcocks la titula «general, autobiographical and unclassifiable» i tota la informació és agrupada en cinc capítols («Books», cap. 600; «Studies», cap. 601; «Press Articles and Notices», cap. 602; les publicacions referents a *Les Mots*, cap. 603 i «Unclassified Articles», cap. 604).

Les dues últimes parts tracten d'altres bibliografies anteriors (pp. 701–706) i com a apèndix –part vuit– publica el material sobre Sartre editat a Iugoslàvia (pp. 707–727). El prefaci que es troba a l'inici de l'obra (p. xxi) explica que el sentit d'aquest apèndix és no deixar a fora un material interessantíssim que li ha arribat quan ja tenia el llibre a la impremta. L'obra acaba amb un complet índex d'autors (pp. 729–767).

4) F. H. LAPOINTE *Jean-Paul Sartre and his critics, an international bibliography, 1938-1975* (with the collaboration of Clara Lapointe, Philosophy Documentation Center, Ohio: Bowling Green State University, 1981). Hi ha una edició de 1975 que no és recomanable per la quantitat d'errors que conté, no pas del tot esmenats en la segona edició, de 1981. Aquest recull bibliogràfic supera les 10.900 entrades i agrupa els treballs d'uns 4.600 autors. Algunes de les fitxes bibliogràfiques que presenta s'acompanyen de comentaris sobre la importància del treball indicat o bé se'n destaca el recorregut elemental i la conclusió principal. Atent a totes les obres que en té notícia, sigui quin sigui l'idioma utilitzat. Tanmateix, el criteri lingüístic li serveix per ordenar. Primer relata les obres fetes en anglès, segueixen les que utilitzen el francès, l'italià, el castellà i finalment totes les altres llengües. Aquest criteri és combinat amb els altres que ordenen la matèria (per exemple «major studies» i «minor studies».)

L'obra està dividida en dotze parts. En la primera, «books devoted to Sartre», dona notícia de llibres i revistes monogràfiques (pp. 3–63). En el capítol «Dissertations and Theses» (pp. 64–79) publica aquells treballs universitaris que han estat elaborats com a tesis o treballs d'investigació. La tercera part, «Essays and articles on Sartre» (pp. 80–131), recull les aportacions de temàtica general. Ja en la quarta part, «Fiction» (pp. 132–177), s'especialitza la bibliografia per temàtiques. Així, en la cinquena tractarà de «Drama and cinema» (pp. 178–253) i en la sisena de «literary criticism» (pp. 254–279). En la part setena referenciarà estudis sobre «Essays: autobiographical, literary, aesthetic and political», concretament farà llista bibliogràfica de *Les mots* (280–290), dels volums III–X de *Situations* (pp. 290–302), de *Politics and Literature* (un recull anglès de textos de Sartre, pp. 302–303), de *Réflexions sur la question*

juive (303–304), d'*Entretiens sur la politique* (pp. 304–305) i d'*On a raison de se révolter* (306). La part vuitena està dedicada a la filosofia. Primerament tractarà els llibres i articles que han parlat de l'existencialisme en general (pp. 307–328), després els que han tingut per tema *La transcendence de l'Ego* (pp. 328–330), *L'Imagination* (pp. 330–334), *Esquisse d'une théorie des émotions* (pp. 335–336), *L'Existencialisme est un humanisme* (pp. 336–338), *l'Être et le Néant* (pàg. 338–354) i la *Critique de la raison dialectique* (pp. 354–371). En la part novena, *Items arranged by proper names* (pp. 372–443), hi ha els estudis que comparen Sartre amb algun altra autor. La desena part, «Items arranged by subjects» (pp. 444–579), conté les referències bibliogràfiques referents a més de dos-cents conceptes filosòfics, literaris, polítics... Acaba l'obra amb una «Adenda» (onzena part, pp. 580–587) de textos no referenciats en les altres seccions i amb un ampli índex dels autors citats (dotzena part, pp. 588–697). Amb anterioritat a aquesta obra, F.H. Lapointe havia publicat un particular «Jean-Paul Sartre's Marxism: a bibliographic essay» (*Journal British Society for Phenomenology*, 5, 184–192, 1974), «A bibliography on Sartre for the behavioral sciences» (*Journal of phenomenological psychology*, I, 1971, 237–262) i «The phenomenological psychology of Sartre and Merleau-Ponty: A bibliographic essay», (*Diálogos VIII*, 23, 1972, 161–182).

5) En 1993 el CNRS Editions (París) i el Philosophy Documentations Center de la Bowling Green State University (Ohio, EEUU), publicaven el treball de MICHEL RYBALKA i MICHEL CONTAT, *Sartre: bibliographie 1980–1992*. Justificaven la necessitat d'aquesta obra perquè els reculls de Wilcocks i de Lapointe no podien cobrir un període tant important com el 1980–1992. I afegien: «Grâce aux apports combinés de la littérature, de la philosophie, de la politique et de divers autres domaines, grâce aussi à un intérêt véritablement international, Sartre est aujourd'hui, comme les statistiques portant sur la quantité de références le montrent, l'auteur français (et sans doute même l'auteur mondial) le plus étudié du xxe siècle. D'autre part, on peut estimer qu'il y a actuellement dans le monde 600 à 700 chercheurs et critiques qui travaillent principalement sur l'œuvre de Sartre. Près de 250 d'entre eux font partie des groupes sartriens qui se sont constitués en France, en Amérique du Nord, en Allemagne, en Espagne, en Grande-Bretagne et en Italie». Les 6.000 noves referències bibliogràfiques que aporten són extreptes de recerques i coneixences personals, dels catàlegs i índexs bibliogràfics propis dels investigadors (com ara la monumental *Bibliographie d'Histoire littéraire française*, d'Otto Klapp, Frankfurt: V. Klostermann, 1960–1983, 20 vols.), del recull sistemàtic que s'ha reflectit entre 1985–1992 en el *Bulletin d'Information du Groupe d'Études Sartriennes* (núms. 1–6) i de l'ajuda d'un bon equip d'investigadors i coneixedors dels estudis sobre Sartre. Els autors volen donar continuïtat al seu treball tot reflectint la producció bibliogràfica anual en l'apèndix que el *Bulletin d'Information du Groupe d'Études Sartriennes* publica des de 1993.

El cos del llibre (pp. 9–205) està constituït per les referències bibliogràfiques ordenades anualment. En cada any, es diferencien les «ouvrages et textes de Sartre» (on s'atenen a les traduccions i als inèdits) de les «ouvrages et articles sur Sartre». Acabat el 1992 es dedica una pàgina (206) als «volumes parus en 1993 ou à paraître» i comença el «répertoire des thèses sur Sartre»

(pp. 207–220). En aquest capítol es registren més de dues-centes referències sobre tesis universitàries defensades entre 1980–1992 i són ordenades per anys. Al final del capítol (p. 220) hi ha una breu llista de les tesis que en 1993 estaven en curs. L'obra acaba amb dos índexs complets, un d'autors (pp. 223–243) i l'altra de les obres de Sartre citades (pp. 245–247).

INSTRUMENTS BIOGRÀFICS

Sovint d'una forma directa, altres vegades novel·lada o a través de les nombroses entrevistes, Sartre va narrar la seva vida. Per la infància és útil *Les Mots*, la narració *L'enfance d'un chef* i alguns fragments del seu *Journal de guerre*. Per l'adolescència, *Jésus la Chouette* (narració reproduïda a CONTAT i RIBALKA, *Les Écrits...*, pp. 506-516). Per la joventut, l'escrit sobre *Paul Nizan* (*Situations*, IV), on per primera vegada escriu sobre aquest període de la seva vida i també *La Nausée* (el protagonista, Roquetin, és un *alter ego* del jove Sartre). Pels anys de la pre-guerra i la guerra, *L'age de la raison*, *Le Soursis*, *Carnets de la drôle de guerre*, *Lettres au Castor*, *La mort dans l'âme*. Per l'alliberament i els anys 50, *Merleau-Ponty vivant* i diverses cartes a Michelle Vian. Dels anys 60 als 80, les cartes a Lena Zonina, *Sartre par lui-même*, *On a raison de se révolter*, *La cérémonie des adieux* i les converses mantingudes amb Benny Lévy a *L'espoir maintenant*.

Com a instrument biogràfic és indispensable el treball d'Annie COHEN-SOLAL, *Sartre: 1905-1980*. (París: Gallimard, 1985)⁶, avui ja considerada un referent. És una llarga investigació, molt ben escrita, sobre la vida del filòsof que ha portat a l'autora a entrevistar unes 300 persones de l'univers Sartre.

El primer capítol, «En marche vers le génie!» (pp. 15–187) abraça el període 1905–1939. Dibuixa les figures de Jean-Baptiste Sartre, el pare, d'Anne-Marie Schweitzer, la mare, i dels avis. A més relata els llocs i anys de la infància, la coneixença amb Paul Nizan i altres amics fonamentals en la seva vida, els estudis a París, la seva formació, el seu comportament poc ortodox, la seva increïble capacitat de treball, l'inici de la relació amb Simone de Beauvoir, la presentació als exàmens de càtedra, el primer treball, les primeres obres i els primers viatges..., fins que és cridat a files per combatre en la segona guerra mundial.

El segon capítol és titulat «Une métamorphose dans la guerre» (pp. 190–322) i explica com la II guerra mundial va transformar la vida i els projectes sartreans. «Le Sartre de 1945 n'est plus le Sartre de 1939. C'est la grande mutation, la grande métamorphose de sa vie. A l'entrée du tunnel, professeur de philosophie au lycée, deux livres à son actif, être isolé, individualiste, peu ou pas concerné par les affaires de ce monde, totalement apolitique. A la sortie, un écrivain qui démultiplie ses talents dans des genres divers, politiquement actif et désirant l'être: un écrivain confirmé qui sera devenu, quelques mois plus tard, une célébrité internationale.» (pp. 191)

El tercer capítol, «Les années Sartre» (pp. 323–437), els onze anys fonamentals del desplegament mediàtic i internacional del filòsof: 1945-1956. S'enceta la moda existencialista a França i a la resta d'Europa, Sartre produeix

6. Traducció castellana a Edhasa, 1989, reimpresa en 1990.

obres de literatura i de teatre com a denúncia política, es compromet en afers de vida pública que permeten un progressisme social avançat, radical, i que el fan l'heroi de la joventut. Ja era al mercat *l'Être et le Néant*, l'obra de més densitat filosòfica que va produir en la seva carrera. La màquina literària, l'entorn productiu de la «família Sartre» i *Les Temps Modernes* fan del filòsof un èxit sense precedents a Europa.

El capítol quart, «Un homme qui s'éveille», (pp. 469–664) abraça els últims anys daurats, amb la publicació de la *Critique de la raison dialectique* i bones peces teatrals, de crítica literària i política. Comencen a aparèixer els problemes de salut importants a causa dels excessos, fins a arribar a la ceguesa. Publica la seva última gran obra, el colossal estudi sobre Flaubert, i treballa amb Benny Levy, el seu polèmic secretari. Els últims anys de vida són un calvari per ell i pels amics. L'enterrament del filòsof és un dels esdeveniments socials més significatius ocorreguts a París durant el segle xx.

El llibre acaba amb les acurades notes finals (pp. 665–691), una selecta bibliografia (pp. 693–703), un ampli índex de noms (pp. 705–721) i uns obligats «remerciements».

ÍNDIX DE CONCEPTES

JEAN GABRIEL ADLOFF, *Index du corpus philosophique de Sartre: l'Être et le Néant; Critique de la Raison Dialectique; l'Idiot de la famille*. Volums I i II. Tesi presentada a la University of California, Los Angeles, 1980. Editat amb el títol *Sartre: index du corpus philosophique: L'Être et le Néant. Critique de la Raison Dialectique* (París: Klincksieck, 1981)⁷. Preferim ressenyar la tesi doctoral i no l'edició de Klincksieck donat que aquesta editorial parisenca només ha publicat el volum primer i deixa a fora l'interessant índex de *l'Idiot de la famille*.

Adloff explica en l'«Abstract of the dissertation» (pp. viii-x) que l'obra que presenta és més que un índex analític «... but also an instrument intended to aid Sartreans and other researchers in better understanding the general evolution of Sartre's philosophy.» Precisament perquè en l'evolució del pensament de Sartre alguns conceptes amplien o refan el seu contingut, Adloff creu necessari indexar les tres obres més riques en conceptes filosòfics dels períodes més creatius. L'índex que ocupa menys és el de *l'Être et le Néant* (pp. 33-72), seguit del de la *Critique de la Raison Dialectique* (pp. 73-180) i del de *l'Idiot de la famille* (pp. 181-728). Aquest últim índex és particularment complex pel cúmul de referències i contrareferències en diversos nivells i disciplines, com ara la literatura, la història, l'antropologia, la crítica, la filosofia, la sociologia, la psicologia i la política. Per simplificar aquesta complexitat laberíntica, l'autor organitza en cinc apartats el contingut: *Gustave Flaubert dans l'Index général de l'Idiot de la famille* (pp. 189-200), *Thèmes de l'oeuvre de Gustave Flaubert* (pp. 201-202), *Index général de l'Idiot de la famille* (pp. 203-662), *Oeuvres de Gustave Flaubert mentionnées par Sartre dans l'Idiot de la famille* (pp. 663-668) i *Oeuvres de Gustave Flaubert analysées par Sartre dans l'Idiot de la famille* (pp. 669-728).

7. A l'Estat Espanyol només hi ha tres universitats que en tinguin exemplars: la d'Alacant, la de Valladolid i la d'Extremadura.

Tot i reconeixent la necessitat de l'*Index du corpus philosophique* d'Adloff –avui per avui no superada per cap altra obra del seu gènere– en destacarem un defecte i una insuficiència. Com a defecte cal assenyalar que Adloff només fa l'índex dels dos primers volums de *l'Idiot de la famille*, deixa el tercer per una altra ocasió. La insuficiència és que essent un índex del corpus filosòfic no hi constin altres obres de veritable interès, com ara *La transcendance de l'Ego*, *L'Imagination*, *Equisse d'une théorie des émotions* i *L'imaginaire*.

WEBS

- <http://www.jpsartre.org/>. Pàgina creada per Michel Rybalka i que, a més de la informació sobre els actes de l'any commemoratiu, és molt útil per conèixer els grups acadèmics que arreu del món estudien Sartre i per estar al dia de les publicacions sobre el filòsof. Amb els links que incorpora es pot accedir a altres webs d'interès.
- <http://www.sartre-gesellschaft.de/vorstand.html>. La *Sartre-Gesellschaft*, a través dels professors Vincent von Wroblewsky i Peter Knopp, han obert aquesta pàgina per tal d'investigar, reflexionar, documentar i divulgar tot el que fa referència a Sartre. Donen informació del seu treball des de 1993
- http://www.item.ens.fr/contenus/equiprojet/sartre/eqsartre_pres.htm. Pàgina de l'equip que investiga sobre Sartre de l'*Institut des textes et manuscrits modernes* (ITEM), un laboratori del *Centre National de Recherche Scientifique* (CNRS) que funciona com a «unitat mixta de recerca» (UMR 8132) en col·laboració amb l'École Normale Supérieure (ENS). Agrupa un centenar d'investigadors i docents que amb un mateix mètode, la crítica genètica, estudien la producció de grans narradors del segle XIX i XX (*Flaubert*, *Joyce*, *Proust*, *Sartre*, *Valéry* i *Zola*). L'equip està dirigit per Michel Contat.
- <http://host.uniroma3.it/progetti/studisartriani/presentazione.htm>. Pàgina del *Gruppo di Studi Sartriani* (GSS) de Roma, vinculat amb el *Centro di Studi Italo-Francesi* de la Universitat Roma Tre. Grup molt actiu que promou l'estudi i la divulgació de Sartre a través de congressos i publicacions pròpies. Dóna informació dels recursos (traduccions, llibres, articles, tesis, links...) disponibles en italià.
- <http://condor.stcloudstate.edu/%7Ephil/nass/home.html>. La *The North American Sartre Society* exposa la seva activitat en aquesta pàgina. Permet tenir informació de la trobada anual dels estudiosos de Sartre a EEUU, de les seves publicacions i es pot accedir a la subscripció i als índex de la seva revista.
- <http://www.radiofrance.fr/chaines/france-culture2/dossiers/2005/sartre/liens.php>. En commemoració de l'aniversari Sartre, *radio france* ha obert aquesta secció per informar d'alguns dels esdeveniments més destacats i per fer una selecció de *links*.

B) L'IMPACTE ACADÈMIC DE L'OBRA DE JEAN-PAUL SARTRE A ESPANYA⁸

Per fer una aproximació a l'impacte acadèmic del pensador de París a l'Estat Espanyol ens fixarem en les traduccions de les seves obres, donarem breus notícies d'algunes de les tesis elaborades en les facultats espanyoles i ens detindrem breument en alguns llibres de rellevància. Volem subratllar que només fem una aproximació, la primera, ja que encara no se n'ha realitzat cap inventari. Ens movem, doncs, una mica a les palpentes, seguint el nostre coneixement particular⁹.

Creiem que a Sartre se l'ha llegit per pensar. Ens és molt més difícil sostenir que el motiu fonamental de la lectura del parisenc ha estat per actuar. Els nostres professors l'han utilitzat, algunes vegades, per repetir idees, altres per contrastar-les i algunes també per a contradir-les. No estem en condicions de fer una nòmina completa de la família sartreana acadèmica a l'Estat, només una aproximació, un intent inicial de detectar alguns punts d'interès per a després poder traçar línies. Tot això a risc d'oblidar-nos, imperdonablement, del treball de professors que han aprofundit en l'obra de Sartre. Indiquem només orientativament alguns d'aquests estudiosos.

A Barcelona, Josep M. Coll Alemany (catedràtic de la universitat Ramon Llull) ha plantejat un diàleg profund i obert entre les bases personalistes del seu sistema i els postulats de Sartre. Com a catedràtic d'antropologia filosòfica i filosofia de la cultura, a la Universitat de Barcelona ensenya Agustín González Gallego, que ha buscat en l'antropologia la clau de lectura dels diversos períodes de Sartre. Des de la Universitat Autònoma de Barcelona, el professor Joaquín Maristany ha estudiat amb gran interès l'ontologia de la imatge en la seva etapa fenomenològica i molt especialment el paper rellevant que pren en *L'Être et le Néant*. En la Universitat Autònoma, Mercè Rius ha traduït Sartre al català i ha iniciat una reflexió pròpia a partir de la filosofia sartreana. En la Universitat Ramon Llull, Ignasi Roviró s'ha centrat en el paper determinant que té la història en el recorregut sartreà, ja sigui com fenomenològic, marxista o lliurepensador.

A Madrid va marcar època José Adolfo Arias Muñoz, catedràtic i vicerector de la Universidad Complutense, que va iniciar una lectura de Sartre des de la fenomenologia i el cristianisme. Celia Amorós Puente, catedràtica de la Universidad Complutense i investigadora en l'Institut d'Estudis de Gènere, de l'Institut Universitari d'Investigació de la UNED, és en aquests moments la figura més coneguda i que més ha publicat sobre temes sartreans. Els seus interessos l'han dut a fer una lectura de l'obra de Sartre en clau ètica i política, qualificant de nominalistes algunes de les posicions sartreanes. D'altra banda, Juan Bravo Castillo, catedràtic de Filologia Francesa en la Universidad de

8. Adaptació catalana del text escrit per a la revista alemanya *Concordia*.

9. Per a comprovar dades referent a les edicions, traduccions i tesis hem utilitzat les següents pàgines: 1) Editors i llibreters de llibre vell: <http://www.iberlibro.com/>. 2) Catàleg col·lectiu de la universitats de Catalunya: <http://www.cbuc.es/ccuc/>. 3) Biblioteca Nacional Argentina: <http://www.bibnal.edu.ar/paginas/principbusq.htm>. 4) Xarxa de biblioteques universitàries espanyoles de la Conferència de Rectors de les Universitats Espanyoles (CRUE): <http://rebiun.crue.org/cgi-bin/abnetop/X16012/ID50304601?ACC=101>. 5) Base de dades sobre tesis doctorals espanyoles: <http://www.mcu.es/TESEO/teseo.html>.

Castilla-la Mancha, traça el camí literari que Sartre utilitza per a divulgar les seves idees filosòfiques.

En el País Basc, Ignacio de Vega Rodríguez s'ha especialitzat en la polèmica Sartre-Camus i investiga en l'institut de filosofia del CSIC sobre l'alteritat a partir de Sartre.

A Santiago de Compostel·la, Juan-Luis Pintos, director del departament de Sociologia i Ciència Política d'aquella universitat, ha analitzat l'obra sartreana buscant la línia evolutiva dels postulats ateus.

A Múrcia s'ha interessat per Sartre el catedràtic de filosofia Eduardo Bello Reguera, que ha buscat les connexions amb els pensadors de la seva època, com ara M. Merleau-Ponty i A. Camus.

A València, Amparo Ariño Verdú, investiga l'obra sartreana des d'interessos fenomenològics, destacant-se per les seves anàlisis sobre la llibertat, la historicitat i per l'escrit pòstum de Sartre *Verité et existence*. Per la seva banda, Fernando Montero Moliner s'ha centrat en la investigació del paper de la intencionalitat i de la relació que contrau amb la llibertat.

A Saragossa, Julián Queixal Ezquerro, prestigiós filòleg expert en llengua francesa, ha destacat per l'aproximació al pensament contemporani francès, i entre ells Sartre com el cas més rellevant. Juan Manuel Aragüés Estragués se situa en el tema de la subjectivitat com allò que coincideix amb la realitat. José Luis Rodríguez García, professor d'història de la filosofia i interessat per l'anàlisi del pensament polític de la modernitat, ha posat una especial atenció en la filosofia francesa contemporània.

Tres dades rellevants respecte a actes de commemoració de l'aniversari Sartre a Espanya. El passat trenta de maig, a Madrid, sota els auspicis de l'Ambaixada francesa, es va organitzar la següent taula rodona, en ocasió del naixement de Sartre: *Compromiso literario, compromiso político: Sartre, ¿el intelectual subversivo?* Hi van participar Jean-François Sirinelli, Pascal Ory i Juan Bravo Castillo, de la Universitat de Castella-la Manxa, va moderar Jacobo Muñoz, de la Universitat Complutense de Madrid. D'altra banda, el departament de filosofia de la Universitat de Valladolid dedica les *xiv Jornadas de filosofía* a «Sartre en la encrucijada del siglo xx», amb participació de Juan Bravo Castillo, Catherine Desprès, de la Universitat de Valladolid, Eduardo Vargas, de la mateixa universitat, Eduardo Bello, de la Universitat de Murcia, Mercè Rius, de la Universitat Autònoma de Barcelona i Francisco Fernández Buey (Universitat Pompeu Fabra). A Saragossa, la Universitat ha convocat per al 14 fins al 18 de novembre de 2005 un congrés internacional que té per títol *Sartre i el seu temps*. Aquest congrés serà presidit, a nivell científic, per Michel Contat. Es pot trobar més informació en www.filosofia.org.

Finalment, volem destacar que l'únic grup constituït de forma institucional per a treballar l'obra de Sartre del que tenim notícia a Espanya és el nostre, *Grup d'Estudis Sartreans*, de la Societat Catalana de Filosofia. Aquest grup es va constituir a l'octubre del 2000 per impuls del seu director Ignasi Roviró i quatre membres més. Durant el curs 2000-01 s'ocupen d'analitzar el teatre de Sartre adoptant la forma d'una reunió mensual aproximadament, amb ponència sobre un tema a càrrec d'un responsable i posterior debat. Així es treballen: *Les mots* (I. Roviró), *Les mouches* (Xavier García-Duran), *Huis-Clos* (Carlos Sarrate), *Les mains sales* (Joan Vila) i *Les séquestrés d'Altona* (Antoni Torrents). Durant el curs 2001-02 el grup decideix dedicar-se en exclusiva a

L'Être et le Néant, ocupació que s'ha mantingut fins al present; d'aquesta manera s'exposen i debaten algunes seccions del text: el capítol de *La temporalité* en dues sessions (I. Roviró), *La mauvaise foi* (C. Sarrate), *Le corps* (X. García-Duran). En el curs 2002-03 s'incorpora Antonio Fuentes, que s'ocupa de *Liberté et facticité: la situation*. També exposen X. García-Duran, *Le regard* i C. Sarrate, *Les relations concrètes avec autrui*, en dues sessions. En el curs 2003-04, X. García-Duran va proposar debats sobre el 1r cap., *l'origine de la négation*, que van tenir com a conseqüència la confrontació amb el no-res en Hegel, en les primeres pàgines de la *Ciència de la Lògica* (a càrrec d'I. Roviró) i amb referències a *L'Imaginaire*. En el curs 2004-05 s'han incorporat Xavier Cabús, Manuel Gómez i Xavier Massó. S'ha discutit la postura de Sartre en els últims anys i el grup s'ha repartit una sèrie de treballs sobre *L'Être et le Néant* per a ser publicats. Per a celebrar l'aniversari Sartre, la Societat Catalana de Filosofia va dedicar la seva lliçó inaugural d'aquest curs als últims anys del pensador de París, a càrrec d'Ignasi Roviró.

De tot això falta encara traçar línies o marcar discontinuïtats per a veure quin sentit i quina valoració es pot concloure de l'impacte de Sartre a l'estat espanyol. Labor que no serà possible sense atendre les investigacions, els llibres, les traduccions i els traductors de les obres de Sartre.

TRADUCCIONS¹⁰

Al castellà

La náusea. Es pot dir que aquesta esplèndida novel·la ha tingut una única traducció castellana, la realitzada en 1947 per Aurora Bernárdez per a l'editorial Losada, a Buenos Aires. En 1982 se seguia reproduint: ja hi havia 20 edicions argentines, més de 10 mexicanes en l'editorial Diana i dues a Alianza Editorial. Aquesta última editorial la segueix venent avui, en la novena edició publicada a Madrid en 1996. Se seguirà editant aquesta traducció fins als nostres dies, la més recent és l'efectuada per l'editorial Sol 90, a Barcelona, en el 2003 i a Buenos Aires per Losada. Un any abans, el diari «El País» l'havia reproduït i en 1999 el diari «El Mundo» la imprimeix tres vegades, una de les quals a Barcelona, en la seva col·lecció «Las 100 joyas del milenio», volum 83 i l'altra a Palma de Mallorca, sent aquesta el volum 78 de la col·lecció citada. Altres editorials que l'han utilitzat són Seix Barral (1983), Altaya (1995, en dues col·leccions diferents), Bibliotex (1999) i RBA (2001). Són més de cinquanta anys de reproduir la mateixa traducció.

Las moscas. Sartre va escriure aquesta obra en 1947. La traducció espanyola no es va fer esperar, Aurora Bernárdez la va donar a la impremta pocs mesos després i l'editorial Losada la va comercialitzar en 1948. Losada va seguir publicant aquesta traducció més de trenta anys (algunes reedicions són de 1955, 1968, 1973, 1975, 1979), publicada molt sovint amb *Nekrasov*. En

10. Moltes de les traduccions de les obres sartreanes editades a l'Estat Espanyol són reproduccions o adequacions de traduccions argentines. Per aquest motiu, hem inclòs aquells treballs que iniciant-se en aquell país sudamericà traspassen l'Atlàntic i s'editen també a Espanya. Seguim la pista des de la primera edició fins a la espanyola. Deixem al marge aquelles que no han arribat al nostre país.

1970 Alfonso Sastre realitza una nova traducció i la publica en el volum 1 de les «obres completes» de Sartre per a l'editorial Aguilar. Onze anys més tard (1981) Aliança editorial fa revisar la traducció de Bernárdez a Miguel Salabert i a partir de llavors es publica, revisada, en aquesta editorial. En 1996 es reedita per vuitena vegada.

A puerta cerrada. En 1947 l'editorial Losada va publicar la primera traducció d'aquesta obra a càrrec d'Aurora Bernárdez. La segona traducció es deu a Alfonso Sastre que en 1970 la va traduir per a l'editorial Aguilar. La traducció de Bernárdez s'ha reeditat diverses vegades en Aliança editorial (1981) i en Orbis, en la seva col·lecció «Los premios Nobel» (1985).

Els tres volums de *Los caminos de la libertad* van ser traduïts en anys diferents. En 1948 (tres anys després de la seva edició original francesa) Manuel R. Cardoso va donar la versió castellana per a l'editorial Losada dels dos primers toms, *La edad de la razón* i *El aplazamiento*. El tercer volum va aparèixer un any després de l'original francès, en 1950, amb traducció de Miguel de Hernani i amb el títol *Con la muerte en el alma*. Aquests volums es van anar reeditant en la mateixa casa editorial, sovint de manera separada. En 1977 apareix la novena edició del primer tom. Aquest mateix any, l'editorial Aguilar de Madrid reproduceix els tres volums. Per a l'edició d'aquests textos, 1982 és un any important perquè es comença la nova traducció de Miguel Salabert per a Losada i Aliança Editorial. Els títols es mantenen, excepte el volum segon, que passa ara amb el títol *La prórroga*. En 1990, Aliança Editorial reedita la trilogia, juntament amb l'editorial Losada.

Las manos sucias. La primera traducció es realitzà en 1948 per part d'Aurora Bernárdez per a l'editorial Losada de Buenos Aires. S'inclou en el primer volum del teatre sartreà, que en l'edició de 1955 publicà la mateixa editora. En 1968, aquest volum ja tenia set edicions i en 1971, vuit. Losada va seguir editant aquest text sol (1962, 1981) o junt amb *Kean* (1973, 1975, 1987). En 1970 l'editorial Aguilar va reproduir aquesta traducció en el volum 1 de les «obras completas». En 1981 es va editar per primera vegada a Aliança Editorial, amb *Kean* (altres reimpressions van ser en 1986, 1987 i 1996). La traducció de Bernárdez es va seguir reproduint a l'editorial Altaya en dues ocasions, en 1999 i en el 2000. Cal assenyalar que el director i crític teatral Adolfo Marsillach en 1978 va fer una segona traducció per a Edicions MK de Madrid.

Muertos sin sepultura. Igual que la peça anterior, la traducció al castellà la va efectuar Aurora Bernárdez en 1948 i va sortir a la venda a través de Losada. En 1952, aquesta editorial la reedità en la seva col·lecció «biblioteca clásica y contemporánea» i en 1955 en la seva col·lecció «gran teatro del mundo». Per altra banda, molt sovint ha estat editada juntament amb *El diablo y Dios* (1973, 1976). En 1970 l'editorial Aguilar va publicar una nova traducció, d'Alfonso Sastre, en el volum 1 de les «obras completas» de Sartre. La primera edició per Aliança Editorial es va efectuar en 1983, mantenint, això sí, la traducció de Bernárdez.

La mujerzuela respetuosa, traduïda al castellà per Aurora Bernárdez el 1948 a l'editorial Losada. En 1955 és reimpressa en la col·lecció «gran teatro del mundo», per a passar després (1976 i 1979) a la «biblioteca clásica y contemporánea». La novena edició en aquesta col·lecció es va fer en 2001. Alfonso Sastre va fer una segona traducció el 1970 per a l'editorial Aguilar amb el títol de *La p... respetuosa*. En 1981 Aliança Editorial edità la traducció de Bernárdez modificant una mica el títol, serà, ara, *La puta respetuosa*. Una última editorial, Orbis,

la va reeditar en 1985. Generalment s'ha acompanyat de *Puerta cerrada* i de *Los secuestrados de Altona*.

El muro. La primera traducció surt a Losada, en 1948, de la mà d'Augusto Díaz Carvajal. Es va reeditar diverses vegades a Mèxic, en l'editorial Diana (1962-1963). Per a l'edició d'Alianza Editorial es va encarregar la traducció a Miguel Salabert (1984 i 1988).

El diablo y Dios. La primera traducció és de 1952, de Jorge Zalamea, per a l'editorial Losada. Aquesta traducció es reedita moltes vegades. En 1970 l'editorial Aguilar la va reproduir en el volum 1 de les «obras completas» de Sartre. La traducció passà a mans d'Alianza Editorial a partir de 1981, amb el nom lleugerament canviat, *El diablo y el buen Dios*.

Nekrassov. La primera traducció al castellà la va efectuar Miguel Ángel Asturias, a Losada, en 1957. Les reimpressions es van succeir presentant una sola 's' en el títol. L'editorial Aguilar (1970) va reproduir aquesta traducció en el volum dedicat al teatre de Sartre. Es normalitza definitivament el títol *Nekrassov* amb l'edició en la col·lecció «el libro de bolsillo» (1982) d'Alianza Editorial. S'ha publicat repetidament al costat de *Las moscas*.

Kean. María Martínez Sierra va traduir per primera vegada aquesta obra al castellà per a l'editorial Losada de Buenos Aires en 1957, reimprimint-se en moltes ocasions. En 1970 l'editorial Aguilar la va reproduir en el volum 1 de les «obras completas» de Sartre. En 1983 Miguel Salabert va actualitzar la traducció de Martínez Sierra per a Alianza Editorial. Finalment, en 1999, l'editorial Altaya va reproduir aquesta traducció.

Los secuestrados de Altona. La primera traducció al castellà la van efectuar Miguel Ángel Asturias i Blanca de Asturias en 1961 per a l'editorial Losada (que la va reimprimir en 1968, 1971, 1974 i 1976). Alfonso Sastre va fer una nova traducció per a l'editorial Aguilar en 1970, inclosa en el volum sobre el teatre de Sartre. La primera edició per a Alianza Editorial és va produir en 1982. S'ha editat al costat de *La mujerzuela respetuosa* i *A puerta cerrada*.

Las troyanas. En 1967 María Martínez Sierra va fer la primera traducció al castellà d'aquesta obra de teatre per a l'editorial Losada de Buenos Aires. En 1970 l'editorial Aguilar va publicar una nova traducció d'aquesta obra, realitzada per Alfonso Sastre, editada en el volum 1 de les «obras completas» de Sartre. Alianza editorial no ha publicat cap traducció d'aquesta obra.

Bariona, el hijo del trueno. La primera traducció al castellà d'aquesta obra de teatre sorprenent és de Tomás Alfaro Drake, amb edició, estudi introductor i notes de José Ángel Agejas. És l'última obra sartreana traduïda al castellà, per l'editorial Voz de Papel, Madrid, 2004.

Baudelaire. Aurora Bernárdez va traduir aquesta obra al castellà en 1947 per a Losada, reproduint-se en aquesta mateixa editorial mes de trenta anys. A partir de 1984 aquesta traducció també s'edita a Alianza Editorial.

Qué es la literatura? (Situations II). La primera traducció al castellà es publica a Buenos Aires, per l'editorial Losada i la realitza Aurora Bernárdez en 1950. Aquesta traducció i com assaig independent en l'editorial Losada ha tingut vuit edicions, l'última en 2003. En 1985 Alianza Editorial inclou aquest interessant article en el volum *Escritos sobre literatura*, amb traducció de Luis Echavarrri, revisada per Miguel Salabert. Dels altres volums de *Situations* no n'hi ha edició espanyola, sí en canvi, argentina. L'editorial Losada els va publicar tots entre 1960 i 1973.

El existencialismo és un humanismo. Victoria Prati va traduir aquesta conferència per a l'editorial Sur d'Argentina en 1947. En aquest mateix país, l'editorial Huascar la va reproduir en 1972. Sense nom de traductor les «Ediciones del 80» de Buenos Aires van publicar aquesta obra en 1982. En 1984 l'editorial Orbis, en la seva col·lecció «Historia del pensamiento» vol. 40 va reproduir la traducció de Victoria Prati. Existeix, també, una reproducció d'aquesta traducció (amb anotacions de Maria Carmen Llerena) en l'editorial barcelonina Edhasa (1989, 1991, 1992 i 1999).

Lo imaginario, Psicología fenomenológica de la imaginación. La primera traducció la va realitzar en 1948 l'editorial Ibero-América. En 1960 Losada va editar la traducció de Manuel Lamana, realitzant diverses reimpressions (1964, 1968 i 1976). No tenim constància de cap edició a Alianza Editorial.

El ser y la nada. La primera traducció a l'espanyol és de Miguel Ángel Virasora, publicada en l'editorial Iberoamericana, de Buenos Aires, en 1954 (amb una reedició de 1961). La segona és de Juan Valmar en 1966 per a Losada (amb moltes reedicions). En 1982 l'editorial Aguilar va reproduir aquesta traducció. Celia Amorós revisà la traducció de Valmar i la va editar a partir de 1984 en Alianza Editorial. Per la seva banda, l'editorial Altaya, va reproduir, en la col·lecció «Grandes obras del pensamiento», aquesta traducció en 1993. Una altra editorial barcelonina, RBA, va editar aquesta traducció en la col·lecció «Grandes pensadores», en 2004.

Esbozo de una teoría de las emociones. La primera traducció es deu a Irma B. Bocchino per a l'editorial Cordoba de la Facultat de Filosofia i Humanitats de la Universitat Nacional de Cordoba (Argentina) en 1959. Ja en 1971 Mónica Acheroff realitza una segona traducció per a Alianza Editorial variant el títol: *Bosquejo de una teoría de las emociones*.

Crítica de la razón dialéctica. En 1963 Manuel Lamana va traduir en dos volums aquesta obra per a l'editorial Losada. Anteriorment, Eduardo Vásquez havia traduït un fragment de l'obra per a l'editorial Caracas, de la Universidad Central de Venezuela (1961). En 1982 l'editorial Aguilar va reproduir només el primer tom de l'obra. La traducció que en l'àmbit espanyol s'utilitza és encara la de Lamana.

Kierkegaard vivo. Alianza Editorial va publicar aquest volum en 1968 en traducció d'Andrés-Pedro Sánchez Pascual (reeditada en 1970).

La trascendencia del Ego. La primera traducció la realitzà Oscar Masota en 1968 per a l'editorial Calden d'Argentina. En 1988 Miguel García-Baró donà la segona a l'editorial Síntesi de Madrid, amb un pròleg d'Agustín Serrano de Haro. Es reimprimí en el 2003.

La imaginación. La primera traducció al castellà la va realitzar Carmen Dragonetti, per a l'editorial suramericana en 1967 (reedicions en 1970 i 1973). L'editorial barcelonina Edhasa va publicar aquesta traducció en 1984 (la tercera reimpressió es feia en 1978). Sarpe, en la col·lecció «Los grandes pensadores» va reeditar l'obra en 1984.

Verdad y existencia. Traducció d'Alicia Puleo i edició literària de Celia Amorós. Aquest escrit inacabat de Sartre el va publicar l'editorial barcelonina Paidós en 1996.

Las palabras. El mateix any que Sartre publicà aquesta obra en francès (1964), Manuel Lamana la traduí per a l'editorial Losada. És de les obres que s'han efectuat més reimpressions (en 1977 es publicava la 12a. i se seguia

editant en 2002). En 1982 aquesta traducció és publicada per Alianza Editorial. Una nova traducció es pot trobar en el Círculo de Lectores (2000), a càrrec de Javier Albiñana Serrain, amb pròleg de Celia Amorós. D'altra banda, l'editorial RBA la va publicar l'obra al costat de *La nausea* en 2001.

Cartas al castor y a algunos otros [1926-1963]. Irene Ago va traduir els dos volums de l'epistolari per a Edhasa en 1986. Un any més tard, l'editorial Suramericana la reproduïa.

Cuadernos de guerra. Va aparèixer la traducció castellana de Joaquim Sempere en 1987 en l'editorial Edhasa de Barcelona.

Al català

El Mur. El poeta Agustí Bartra va traduir aquesta obra en 1964 per a l'editorial Aymà de Barcelona. En 1980 l'editorial Proa de Barcelona la va reproduir en la seva col·lecció «A tot vent».

La nausea. Es tradueix al català en 1966 gràcies a la versió de Ramon Xuriguera per a l'editorial Aymà de Barcelona. Es reimprimeix en 1976 i 1980 ja amb el segell de l'editorial Proa. Aquesta traducció es reproduceix en la col·lecció «Clàssics de la literatura universal», del diari «El observador» en 1992 i en *Obra completa de biblioteca bàsica d'«El Periódico»* en 2005.

Els mots. L'editorial Aymà va editar la traducció Josep Maria Corredor en 1965 (1968 i 1980 en reproducció). S'espera una nova edició pel present 2005.

Reflexions sobre la qüestió jueva. Versió catalana de Ramon Folch i Camarasa per a l'editorial Nova Terra, en 1967

Teatre de Sartre. Conté: *Les Mosques, a porta tancada, la p... respectuosa, morts sense sepultura, Les mans brutes i les troianes*. El novel·lista Manuel de Pedrolo va traduir aquestes peces teatrals en 1968 per a l'editorial Aymà, amb un pròleg de Xavier Fàbregas.

Esbós d'una teoria dels emocions. L'estudi fenomenològic sobre les emocions va ser traduït al català per Miquel Adrover en 1969 per a l'editorial de Barcelona Edicions 62.

Baudelaire. La traducció al català es deu a Bonaventura Vallespinosa per a Anagrama en 1969 (trenta anys més tard es seguia publicant).

Qüestions de mètode. Aquesta part introductòria de la *Critica de la Raó Dialèctica* va ser traduïda en 1973 per Carme Vilaginés Ortet per a Edicions 62.

Fenomenologia i existencialisme. Aquest volum inclou *L'existencialisme és un humanisme, Husserl, La llibertat cartesiana, Una idea fonamental de la fenomenologia de Husserl: la intencionalitat i La transcendència de l'Ego*. La traducció i l'edició van anar a càrrec de Maria Aurèlia Capmany per a l'editorial Laia en 1982.

Kean va ser traduït per Carme Serrallonga en 1985 per a l'editorial Edhasa, en la col·lecció «Els Textos del Centre Dramàtic», vol. 6.

Un teatre de situacions. Traducció de Jaume Melendres per a la Diputació Provincial de Barcelona en 1993.

L'imaginari: psicologia fenomenològica de la imaginació. En 1996 Nathalie Bittoun-Debruyne va traduir al català aquesta obra, amb una introducció seva. Va ser una iniciativa conjunta de l'editorial Pagès i la Universitat de Lleida.

L'èsser i el no-res: assaig d'ontologia fenomenològica. Lamentablement

es tracta d'una selecció del text, ben traduït i editat molt correctament per Mercè Rius en 1999 per a Edicions 62, en la col·lecció «Textos filosòfics».

Al gallec

O Paredón. En 1989 Xosé M. Proupín Fernández va publicar aquesta traducció en les Edicions Xerais de Galícia, a Vigo.

O existencialismo é un humanismo. Traducció al gallec de Francisco Sanpedro, per a Sotelo Blanco Edicions de Santiago de Compostel·la en 1990

A Engranaxe. Aquesta curiosa traducció d'un guió cinematogràfic que Sartre (1946) mai va realitzar i que es va dur al teatre (1948), va ser publicada en 1994 per Xoán Fuentes Castro en les Edicions Laiovento de Santiago de Compostel·la.

As palabras. François Davó i María Dolça Fernández Graña van traduir aquest text fonamental en 1999 per a les Edicions Laiovento.

A l'euskera

Paretaren kontra (el Mur). És el primer text del que tenim coneixement en llengua basca, traduït per Mikel Lasa Eceizabarrena en 1980 per a l'editorial Luis Aramburu, de Sant Sebastià.

Nekrassov. X. Olarra va traduir en 1985 aquesta obra de teatre per a l'editorial Eusko Jaurilaritza, Kultura Saila, a Sant Sebastià.

Existenzialismoa humanismo bat dóna, traducció de Juana Atxabal per a l'editorial Kriselu de Sant Sebastià en 1989.

Goragalea. La novel·la més popular de Sartre, la Nàusea, va ser traduïda a l'euskera per Monika Etxebarria en 2003 a l'editorial de Sant Sebastià Elkarlanean, S.L. Argitaletxea, col·lecció «Literatura unibertsala».

ALGUNS LLIBRES SOBRE SARTRE

Celia AMORÓS, *Diáspora y apocalipsis. Estudios sobre el nominalismo de Jean Paul Sartre*, València: Institució Alfons el Magnànim, Col. Pensamiento y Sociedad, núm. 24, 2000. És una reconstrucció del pensament filosòfic sartreà des de les seves claus ètiques i polítiques. Pren les posicions nominalistes de Sartre com l'eix d'una interpretació unitària de l'obra del filòsof en implicacions èticoontològiques, polítiques i gnoseològiques. El text es basa en un conjunt d'articles de diverses èpoques de l'autora: després d'una extensa introducció trobem «el nominalismo dialèctico» (el «paisaje ontológico» del segon Sartre), «La obsesión por el *unum*» (en relació a «la sociedad sintética» que Sartre sempre pretén enfront de la dispersió fàctica); «El mito de la revolución francesa» (interpretació de la *Crítica de la raó dialèctica* on es mostra la fallida de la totalitat històrica). De temàtica més directament ètica: «las figuras de la mala fe», «críticas a la ética kantiana en los escritos póstumos de Sastre», l'inèdit «Sobre los fines del 'reino de los fines' » i altres. Abordant el pensament gnoseològic de Sartre: «'Materialismo y Revolución': un hito en la génesis de la CRD», «Sobre 'Verdad y existencia' » i altres. I finalment, conclou amb tres apèndixs (sobre la CRD i el debat amb l'estructuralisme).

Juan Manuel ARAGÜÉS ESTRAGUÉS (Coord.). *Volver a Sartre 50 años después de El Ser y la Nada*, Zaragoza: FIM, 1994. A cinquanta anys de la publicació de *L'èsser i el no-res*, Juan Manuel Aragüés Estragués ha reunit una sèrie de treballs, signats per reconeguts especialistes (J.L. Rodríguez, Amparo Ariño Verdú, Agustín González, M. Carmen López Sáez, Francisco José Martínez, Nicolás Tertulian, Ignacio de Vega Rodríguez), que dilucida temes claus del pensament sartrèa, com ho són el problema de l'alteritat, la realitat humana com a projecte, la consciència com un camp transcendental i el concepte de la mala fe, entre altres.

Juan Manuel ARAGÜÉS ESTRAGUÉS. *El viaje del Argos: derivas en los escritos póstumos de J.-P. Sartre*, Zaragoza: FIM, 1994. L'autor centra el seu treball en la reconstrucció de la nau que sembla circular el pensament de J.-P. Sartre. Seguint el rastre dels seus escrits pòstums, emergeix en la superfície del text el corrent que els arrossega: «la evolución de un tema –el de la subjetividad– desde unas posiciones en las que lo real y subjetivo son coincidentes a otras en las que lo real y subjetivo se halla integrado en una comprensión ampliada de lo real». Amb això vol resseguir una evolució, que no és mai lineal, que ens condueix, amb l'experiència bèl·lica pel mig i una constant relació contradictòria entre teoria i pràctica, de l'home sol a l'intel·lectual de compromís i, des d'aquí, a l'únic port en què hi ha el final del seu trajecte: la construcció d'una filosofia de la llibertat en el marc d'una societat lliure.

J. Adolfo ARIAS MUÑOZ. *Jean-Paul Sartre y la dialéctica de la cosificación*, Madrid: Cincel, 1987. Aquest llibre s'endinsa en la qüestió central del pensament sartrèa xifrada en les conseqüències de l'anomenat «conflicte intersubjectiu». Els deu capítols de què consta (el hombre y la obra, la dimensión literaria de la filosofía de Sartre, la dimensión fenomenológica, la conciencia y su intencionalidad, la libertad como ser de la conciencia, el otro y la dialéctica de la cosificación, el conflicto intersubjetivo y las conductas cosificadoras, la crítica de Sartre a la religión, Sartre y el marxismo, historia y dialéctica) ens ofereixen una visió de conjunt del pensament del gran existencialista francès que es basa en una efectiva i autèntica relació intersubjectiva.

Juan BRAVO CASTILLO. *Jean-Paul Sartre*, Madrid: Síntesis, 2004. Partint del seu apassionant recorregut vital, aquest llibre presenta la polifacètica obra sartrèana com un tot. Sartre aborda la literatura com una forma ideal de divulgar les seves idees filosòfiques per a acabar agafat en la xarxa màgica de l'escriptura autobiogràfica. De *La nàusea* a *Els mots*, passant per *L'èsser i el no-res* i *A porta tancada*, el pensament de l'autor es desenvolupa amb la coherència i la implacabilitat del que considera la literatura com el més clar testimoni del ser compromès.

Josep M. COLL i D'ALEMANY. *Filosofía de la relación interpersonal. Aprofundimiento metodológico del personalismo y lectura crítica de Sartre*, dos volums, Barcelona: Facultat de Teologia de Catalunya, Facultat Eclesiàtica de Filosofia de Catalunya, PPU, 1990. El segon tom és una discussió detallada amb l'obra sencera de Sartre a propòsit de la relació interpersonal. El llibre complet, no obstant això, parteix d'una tesi doctoral d'aprofundiment del personalisme que es desenvolupa en dues etapes: una més temàtica i l'altra més

clarament metodològica. La primera consisteix en una exposició global de la concepció personalista, realitzada precisament a través de la descripció fenomenològica de la relació interpersonal autèntica, que no s'intenta deduir, sinó que es pren com punt de partida. Es descobreixen i s'analitzen la paraula i l'amor com els seus constitutius essencials, i s'estudia el paper de la corporalitat, la importància de la intercomunicació, de la confiança i del testimoniatge, les formes concretes de l'amor (fidelitat, confiança, simpatia, respecte, etc.) i, sobretot, de les característiques de la comunió interpersonal, que apareix com a irreductible a categories purament racionals. En la fase sintètica de la descripció s'exposa la dimensió personal i fins i tot religiosa de les coses, la recuperació del jo en el tu, l'assumpció del natural en el personal, l'arrelament del món sociopolític i de la història humana en la relació interpersonal, etc. En la segona etapa d'aprofundiment del personalisme, amb una finalitat més expressament metodològica, es fa convergir la intuïció dialògica i el plantejament transcendent, recorrent a les aportacions metodològiques de Husserl i de Fichte. Com a resultat, en l'últim capítol de la primera part, s'elabora un model de síntesi en el qual l'enfocament transcendent supera el seu caràcter formal i la seva ambigüïtat última, i el personalisme dialògic assumeix la racionalitat que li faltava i l'arrela en l'existència autèntica de la relació amb Déu i amb els germans. En les tres parts següents es verifica el model elaborat confrontant-lo amb altre paradigma, el sartreà, sens dubte molt diferent, però amb les mateixes pretensions de rigor i solidesa. No es fa, doncs, un estudi exhaustiu de la filosofia de Sartre, sinó que s'analitza críticament, des del propi model, la solució que dóna al problema de l'altre en les seves dues obres filosòfiques fonamentals: *l'Être et le Néant* i la *Critique de la Raison Dialectique*, inclòs el segon volum publicat pòstumament, tenint en compte altres escrits quan li és necessari.

Joaquín MARISTANY DEL RAYO. *Sartre. El círculo imaginario: ontología irreal de la imagen*, Barcelona: Anthropos, 1987. Es pot dividir el text de Joaquín Maristany, de forma merament topològica, en tres blocs. El primer està ocupat per un prefaci de Xavier Tilliette, editat en la seva llengua original, i per una presentació d'Eugenio Trías. Subratllem d'aquesta les últimes línies: «Este libro cumple lo que puede sugerir la palabra *interpretación* en su más noble y musical acepción. Es filosofar en sentido kantiano candente que adopta, para levantar voz y vuelo, el buen oficio artesanal de una minuciosa y ceñida hermenéutica literal del texto y de su contexto bibliográfico. Estamos, pues, ante un libro magnífico sobre Sartre y, sobre todo, ante un verdadero libro de filosofía». El segon bloc l'integra el cos del text, al que tot seguit tornarem, i el tercer consisteix en dos apèndixs del mateix autor. En el primer es dóna una notícia d'un text inèdit de Sartre, *L'image dans la vie psychique, rôle et nature* i el segon és un article aparegut en la revista *Enrahonar* de la Universitat Autònoma de Barcelona el 1981: «La confrontación Sartre-Bataille (implicaciones diversas de lo imaginario)».

El nucli del text s'uneix amb la resta de l'obra a través del concepte d'imatge. L'autor proposa una lectura de *L'Être et le Néant* a la llum d'una obra anterior i brillant, *L'imaginaire*. Aquesta proposta condueix a una lectura progressiva i una lectura regressiva d'ambdues obres. El resultat –en diàleg amb Merleau-Ponty i amb altres obres de Sartre, especialment *La transcendance de l'Ego*–

és assistir a la gènesi de les grans categories sartreanes des de la dialèctica *réflet-réflétant*, des de les imatges, presència d'absents, des del no-res.

Juan-Luis PINTOS. *El ateísmo del último Sartre*, Madrid: Razón y fe, 1968. El professor Pintos va escriure aquesta obra en vida de Sartre, poc després de llegir i comentar *Els mots*. Després d'unes qüestions prèvies on s'exposa la sinceritat de Sartre, la possibilitat de l'evolució del ateisme en la seva obra, del sentit peculiar de la seva producció bibliogràfica, el llibre fa un repàs clar i amè a la posició atea del filòsof francès. Per a això qualifica la filosofia sartreana de filosofia de la tensió insoluble, recordant la dualitat de l'en-si i del per-a-si i la dualitat entre el per-a-si i el per-a-un altre. També mostra la concepció que té Sartre de Déu: l'ésser de la síntesi impossible. El repàs a la posició atea s'efectua cronològicament. La infància és qualificada com *la foi des autres*, la joventut com l'altre amenaçador, la maduresa com l'alliberament lúcid i el present com a principi de revisió. És a partir del present que Pintos es pregunta com pot ser el camí pel qual transcorri la pròxima reflexió sartreana. Apunta d'una banda la possibilitat de seguir enquistat en les posicions més atees, però també obre la porta a la possibilitat del replantejament i de la revisió. Pintos troba en *Els mots* signes del que podria ser un replantejament profund de l'ateisme de Sartre.

Eduardo RANCH SALES. *El método dialéctico en Jean-Paul Sartre*. Universitat d'Alacant, 1983. Aquesta és l'edició de la tesi del professor Ranch, centrada en l'aportació important que Jean-Paul Sartre ha efectuat en *La Critique de la Raison Dialectique* a l'antropologia contemporània que és al mateix temps una contribució rellevant a la concepció dialèctica de la vida de l'home en les seves múltiples relacions amb la materialitat de la seva existència i amb els altres homes. Partint d'una hermenèutica de la praxi singular capta la seva intel·ligibilitat dialèctica com el fil conductor des del qual es penetra en la naturalesa de les relacions intersubjectives i en les diverses formes i estructures dels grups, observant la incidència de les mediacions materials i les dimensions històriques. Si en *Questions de méthode* el nostre autor descriu en essència les característiques fonamentals d'aquest mètode, en *la Critique* explica els supòsits antropològics, socials i històrics sobre els quals aquest mètode es justifica.

Mercè RIUS. *De vuelta a Sartre*. Barcelona: Crítica, 2005. El present assaig és un diàleg molt personal de l'autora amb els temes més profunds de les obres del pensador de París. Mercè Rius aborda la filosofia de Sartre no com la d'un clàssic sinó com la d'un autor actual –al cap i a la fi un autor del segle xx és un autor actual– amb qui encara s'ha de pensar, com un autor que encara ens fa pensar. En aquest sentit *De vuelta a Sartre* es correspon, doncs, en un *devuelta* a Sartre. Aquesta posició li permet a Rius subratllar alguns temes fonamentals per al nostre present, com el tema del *engagement*, que despulla de tota la significació política que en el seu moment els ultrasartreans van voler elevar a primat de la raó pràctica. Altres temes de vital importància que s'aborden en aquesta monografia són el problema de la temporalitat, de la llibertat, de la consciència, l'existència, la mala fe i el paper de la literatura, entre els més destacats. Rius no aborda aquests temes des de l'erudició o des de l'estil, sinó des del pensament i en diàleg amb la problemàtica filosòfica actual.

Carlos SEMPRÚN MAURA. *Vida y mentira de Jean-Paul Sartre*, Madrid: Nossa y Jara, 1996. L'autor traça un quadre devastador de la influència de Sartre, no fent veritable justícia ni a l'època ni al personatge. El seu estil iconoclasta i fins i tot provocatiu vol explicar com la desaparició de tot el que pot relacionar-se amb el comunisme o la URSS arrossega inexorablement la figura del pensador parisenc. Una lectura superficial, atès que Sartre ha estat un pensador que no pot classificar-se amb l'apel·latiu de comunista, ja que també se'l pot llegir en clau fenomenològica i anarquista, i encara que les seves crítiques al marxisme ortodox van ser monumentals, les seves afirmacions comunistes poden donar lectures com les de Carlos Semprún.

VV.AA., *Jean-Paul Sartre. Filosofía y literatura. Un compromiso crítico e intelectual*, en *Anthropos, Revista de documentación científica de la cultura*, nº 165, Barcelona, febrero-abril 1995. Aquest número monogràfic de la revista *Anthropos* va acollir un conjunt d'especialistes en Sartre. L'editorial que orienta el conjunt dels articles es titula «J.-P. S. La escritura como pasión. La voluntad renovadora del mundo como compromiso y crítica de la historia». La primera part és destinada a situar l'autor en la història: Agustín González, «Biografía de Jean-Paul Sartre» (en forma de cronologia generosament comentada); una entrevista inèdita de Juan-Luis Pintos a casa de Sartre, el desembre de 1969, «El ateísmo, el compromiso, la literatura»; completa aquesta secció una «Bibliografía esencial de Jean-Paul Sartre». En la segona secció («Argumento»), es contenen tres temes -explícits en els títols-: J. L. Rodríguez García, «Elementos fundamentales del pensamiento político de J.-P. S.», Jorge Martínez Contreras, «La ficción literaria como instrumento de la ética» i Agustín González, «Sartre y el marxismo». L'última part aborda els «Análisis temáticos»: Célia Amorós, «El mito de la Revolución francesa en el pensamiento de J.-P. S.»; Amparo Ariño Verdú, «La ruptura epistemológica y el problema del solipsismo en *Les carnets de la drôle de guerre*», Juan Manuel Aragüés Estragués, «La dialéctica interna de los *Cahiers pour une morale*», Juan Manuel Silva Camarena, «En el camino de la interrogación. Las exploraciones de Heidegger y Sartre», Eduardo Bello, «Sartre, Camus y los principios de la acción», Ignacio de Vega Rodríguez, «J.-P. Sartre y A. Camus: génesis de una ruptura».

ALGUNES DE LES TESIS SOBRE SARTRE

Josep M. COLL i DE ALEMANY. *Filosofía de la relación interpersonal. Profundización metodológica del personalismo y lectura crítica de Sartre*. Director: Artur Juncosa. Universitat de Barcelona. Facultat de Filosofia, 1987. Aquesta és la tesi original sobre la qual es va elaborar el llibre citat amb mateix títol (vegeu *supra*).

Carlos FERNÁNDEZ LIRIA. *Una ontología positiva: Ensayo a partir de «El ser y la nada» de Sartre*. Director: Sergio Rábade Romeo. Universidad Complutense de Madrid, Facultad de Filosofía, 1987. L'origen del treball pretén acceptar una invitació del propi J.-P. Sartre: explotar la hipòtesi que el moviment sigui una «primera malaltia de l'ésser», prèvia a la malaltia «mes profunda» produïda per l'ésser-per-a-si. Sartre encomana aquesta tasca a un misteriós

«metafísic», sense endinsar-se en la matèria ni oferir-nos una resposta personal. La tesi accepta aquest repte, endevinant, en primer lloc, a Aristòtil en la misteriosa al·lusió sartreana. Es descobreix llavors la veritable polèmica entre Sartre i Aristòtil, exposant els detalls de tot l'estat de la qüestió en «l'èsser i el no-res». Això obliga a un atent recorregut per la Història de la Filosofia.

Pau GIRALT SOS. *Ser y libertad*. Director: Eudaldo Forment Giralt. Universitat de Barcelona. Facultat de Filosofia. Departament de filosofia teòrica i pràctica, 1996. L'objectiu és portar a terme un estudi metafísic sobre els fonaments de la llibertat humana i sobre el seu sentit. El treball consta de tres parts: en la primera es posen les bases ontològiques sobre les quals es desenvolupa l'anàlisi de la llibertat; en la segona es plantegen les principals qüestions sobre l'existència de la llibertat humana que han sorgit al llarg de la història (des de tres àmbits: el teològic, el pròpiament metafísic i el psicològic); i en la tercera s'aborden les qüestions referents a l'essència de la llibertat i a la seva realització en els actes d'amor. Quant als fonaments, s'analitzen dos temes principalment: la relació d'èsser i obrar i la suposada oposició entre naturalesa i llibertat, amb totes les seves implicacions. Pel que es refereix a la negació de la llibertat humana, s'exposen i s'analitzen els plantejaments d'una sèrie d'autors notablement representatius: Luter, Spinoza, Kant i Sartre. Seguint la línia traçada per Tomàs d'Aquino, es proposa una sèrie d'arguments demostratius de l'existència de la llibertat, encara que alhora s'intenta assenyalar-ne els límits. I quant a l'essència i el sentit de la llibertat humana, es desenvolupa una anàlisi de l'amor fonamentat en la metafísica de la persona.

Juan Carlos GÓMEZ GARCÍA, *El Ser para-otro sartreano*. Director: Agustín González. Universitat de Barcelona, Facultat de Filosofia, 2002. Aquesta tesi està estructurada en quatre parts que corresponen a un comú denominador: l'anàlisi de l'altre. L'altre apareix descrit en la gènesi, exemplificat en la creació literària, en la dimensió marxista i finalment en l'ètica. Que l'altre en la filosofia de Sartre és una evidència, és innegable. Però, com actua específicament? Què genera? La tesi dóna resposta a aquestes dues preguntes. L'altre en la filosofia sartreana actua com una permanent dialèctica cosificadora i genera una infinitat de relacions les quals precisen d'una moral degudament articulada per a fer possible que aquestes relacions siguin el més amigables possible. És a dir, l'anàlisi de l'altre ens duu a la necessitat de crear una moral que satisfaci les necessitats individuals i socials. Les conclusions que s'extreuen en són les següents: 1. L'altre actua com una permanent dialèctica cosificadora. 2. L'altre genera una infinitat de relacions, que precisen d'una moral degudament articulada que faci possible que aquestes relacions siguin harmonioses. 3. L'anàlisi de l'altre ens porta a la necessitat de crear una moral que satisfaci les relacions socials en tots els seus vessants. 4. Finalment, l'èsser per-a-altre és el responsable que aquesta moral reguli les relacions socials i individuals.

José LÓPEZ SÁNCHEZ. *El ateísmo de Sartre*. Director: Sergio Rábade Romeo. Universidad Complutense de Madrid, Facultad de Filosofía y Ciencias de la Educación, 1990. En les idees de Déu i de Religió de Sartre existeix un ateisme virtual. També existeix un ateisme formal, l'origen del qual és plural: psicològic, sociològic, gnoseològic i metafísic, i els fonaments del qual són: la llibertat, l'altre, l'en-si-per-a-si i la creació, essent-ne la llibertat el fonament

últim. Aquest ateisme és projectador, transformador, creador, realitzador, i, fonamentalment, absolut; és síntesi i superació de l'ateisme contemporani. En l'ateisme sartreà es donen contradiccions, apriorismes i antropomorfisme, identificant-se plenament amb un humanisme.

Antonio MARTÍNEZ JIMÉNEZ. *Fenomenología y teoría de la literatura en Jean-Paul Sartre*. Director: Antonio Sánchez Trigueros. Universidad de Granada. Facultad de Filosofía y Letras, 1994. Abans d'entrar en els productes literaris, una teoria de la literatura que es presenti amb la suficient radicalitat ha de partir necessàriament d'una clarificació sobre l'objecte que vol ser teoria. En aquest treball es tracta d'exposar la resposta que Sartre va atorgar al fet literari, mostrant l'arrelament fenomenològic del tractament que en va fer el filòsof i literat francès. La fenomenologia com mètode proporciona, certament, una via d'accés per afrontar amb la màxima radicalitat una resposta. Seguint l'exposició que fa Sartre en *Què és la literatura?*, es tracta de mostrar els fils fenomenològics que teixeixen la seva resposta. Així mateix, es mostra com aquest tractament fenomenològic, en la mesura que es tracta amb un producte eminentment humà, culmina necessàriament en una explícita dimensió èticoestètica –la doctrina del compromís–, a la llum de la qual s'interpreten i critiquen diferents maneres de fer literatura. L'analítica de la dimensió imaginària, que Sartre portà a terme al llarg de tota la seva obra, reverteix, enriquint-la, en aquesta fenomenologia de la literatura, i prepara el camí que desembocarà en la psicoanàlisi existencial.

Fernando OJEA OCAMPO. *Ontología de la angustia*. Directora: Celia Amorós Puente. Universidad Complutense de Madrid. Facultad de Filosofía y Ciencias de la Educación, 1991. Anàlisi fenomenològica de l'angoixa destinada a determinar la seva essència. Interpretació i crítica d'anteriors tractaments sistemàtics sobre l'angoixa de caràcter filosòfic. Bàsicament en referència a Kierkegaard, Heidegger i Sartre. Interpretació de la teoria de l'angoixa en Freud i, en general, en el camp de la psicoanàlisi.

Jorge PEÑA VIDAL. *La imaginación simbólica*. Director: Juan José Rodríguez Rosado. Facultad de Filosofía y Letras. Universidad de Navarra, 1979. La tesi s'organitza en tres apartats: el primer és una investigació històrica sobre les principals aportacions respecte de la imaginació com a facultat (St. Tomàs, Kant, Fichte, Sartre, Merleau-Ponty) i del producte elaborat per la imaginació, és a dir, el simbolisme imaginari (Freud, Jung, Levi-Strauss, Cassirer, Bachelard i Cacheur). El segon, constitueix el nucli sistemàtic d'aquesta investigació. La unitat substancial cos-ànima i la condició ontològica d'esperits encarnats constitueixen el fonament de la facultat imaginativa. L'intel·lecte i la imaginació tenen un tipus de vida diferent tant l'encadenament lògicocconceptual com la mera reproducció d'allò percebut. D'aquest règim psíquic amb hegemonia imaginativa brollen els signes imaginaris: el símbol, la metàfora i la imatge poètica.

Roger PÉREZ BRUFAU. *Libertat, realitat i imaginació: Jean-Paul Sartre (1927-1948)*. Director: Gerard Vilar Roca. Universitat Autònoma de Barcelona, 2000. A través d'un examen detallat i ordenat cronològicament dels textos filosòfics de Sartre escrits entre 1927 i 1948 s'intenta mostrar que el més important de la seva teoria, la clau i la unió de tot el seu sistema, es troba en el

concepte d'imaginació. A més d'aquest concepte, s'hi analitza el cogito prereflexiu, el qual dona lloc en el sistema a la seva comprensió del que són la realitat i la llibertat, així com la veritat i la intersubjectivitat. Es proposa com a tesi principal el fet que l'ésser i el no-res depèn enterament de les obres de psicologia fenomenològica escrites per Sartre anteriorment, dedicades a la imatge, l'emoció i l'ego. Per altra part, es dedica especial atenció al problema de la moral en Sartre.

Eduardo RANCH SALES. *El método dialéctico en Jean-Paul Sartre*. Director: Fernando Montero Moliner. Universidad de Valencia. Facultad de Filosofía y Ciencias de la Educación. Año de lectura, 1981. Aquesta és la tesi original sobre la qual es va elaborar el llibre citat amb el mateix títol (vegeu *supra*).

Jesús RINCÓN NAVARRO. *Ontología del amor. Baruch de Spinoza y Jean-Paul Sartre*. Directora: Celia Amorós Puente. Universidad Complutense de Madrid. Facultad de Filosofía y Ciencias de la Educación, 1996. L'estructura formal de tot sistema metafísic compta amb quatre pilars fonamentals (ontologia, antropologia, epistemologia i ètica) des de la contemplació de la qual s'ha donat lloc en aquesta tesi a una ontologia de l'amor com estudi teòric de tipus genèric. L'exemplificació concreta dels elements que configuren tal estudi procedeix, en aquest cas, de l'anàlisi de la filosofia de Baruch de Spinoza i Jean-Paul Sartre. Ambdós autors contenen implícitament postulats pertinents per a l'elucidació explícita, finalitat d'aquest treball doctoral, d'una teoria de l'amor que es presenta com un diàleg possible i rigorós des de la disciplina filosòfica.

Ignasi ROVIRÓ ALEMANY. *El concepto «histoire» a la Critique de la Raison Dialectique i les seves bases ontològiques a Être et le Néant*. Director: Francisco J. Fortuny Bonet. Universitat de Barcelona. Facultat de Filosofia, 1993. Partint de les posicions antològiques que Sartre defensa en *L'Être et le Néant* i apostant per una unitat de pensament entre les dues obres filosòfiques, es mostra com el terme «histoire» en *la Critique de la Raison Dialectique* (vol. I i II) no és de tall marxista. La *Weltgeschichte* no existeix en la CRD, ni entesa en un sentit hegelianista ni marxista. A tot estirar, la història es redueix a una història formal que condiciona antològicament el subjecte d'aquesta: l'home individual. Es repassen els crítics més destacats i es demostren les flaqueses del projecte epistemològic de Sartre.

Sebastián SALGADO GONZÁLEZ. *La libertad como proyecto narrativo de la historia en la filosofía de Jean-Paul Sartre*. Director: José Luis Molinuevo Martínez de Bujo. Universidad de Salamanca. Facultad de Filosofía, 1996. Aquest estudi de la filosofia de Sartre es porta a terme segons la guia de lectura que el present treball proposa: la relació sintètica, encara que sempre complementària, entre filosofia i art. Així el concepte sartrèu d'*historialisation* és tematitzat com a nou *logos* narratiu que millora l'experiència de la subjectivitat. El discurs d'aquest treball se centra en la presentificació de la ruïna ontològica del subjecte: la manera de ser, no solament històric sinó estètic, del «ser-per-a-si» és la «fugida». Mostrar les petjades d'aquest procés exigeix, d'acord amb la investigació epistemològica d'aquesta tesi, imprimir a la recuperació de la filosofia de Sartre un diàleg contemporanitzador. Aquest esforç d'actualització ha d'implicar sintèticament la seva arquitectura meto-

dològica: fenomenologia, dialèctica, filosofia de la diferència i genealogia són agrupades sota el nihilisme com a mètode i esquema epistemològic de Sartre. Aquesta gramàtica metodològica, el nihilisme, evidencia la fi de la intersecció dels conceptes centrals: la llibertat o projecte concret d'existir de l'individu – la llibertat és una condemna–, la història, tramitació diferencial d'aquest projecte impossible i el llenguatge, el nostre ésser, o narrativitat com experiència històrica de la llibertat.

Claudio Hernán TRONCOSO BARRIA. *Libertad y mala fe: En torno a* Les carnets de la drôle de guerre y *Cahiers pour une morale de Jean-Paul Sartre*. Universidad Complutense de Madrid. Facultad de Filosofía y Ciencias de la Educación, 1990. La tesi gira entorn dels dos escrits pòstums de J. P. Sartre. El nucli problemàtic de la investigació són les nocions de «llibertat» i «mala fe», en tant que eixos hermenèutics del pensament sartrè en general i de la seva dimensió èticoontològica en particular. La tesi consta de quatre parts: 1) Sartre i la fenomenologia. En aquesta secció s'estudia l'impacte que Husserl va tenir sobre Sartre, especialment a través de la noció d'«intencionalitat de la consciència», destacant l'actitud crítica del filòsof francès i el desenvolupament personal que imprimeix a la fenomenologia; 2) la consciència com a llibertat. S'analitza aquí la concepció sartrèana de la consciència entesa com a llibertat. S'aborda el problema de l'antropologització del no-res, així com el de la pluralitat de llibertats. S'emfatitza la preocupació ètica de Sartre; 3) responsabilitat i mala fe. Aquesta part mostra l'estreta connexió que existeix entre llibertat, mala fe i responsabilitat. Es destaca la problemàtica annexa a la complicitat del per-a-si en l'intent per escapar de l'angoixa, així com el caràcter «situacional» de l'acció moral; 4) de la mala fe a la conversió. Es destina aquesta part final a la problemàtica de la violència i a la possibilitat –plantejada en *els cahiers* amb la doctrina de la conversió– d'assumir una conducta «autèntica». Aquest treball, encara que centrat en els escrits pòstums assenyalats en el seu títol, té present el conjunt de l'obra sartrèana, tant filosòfica com literària, com a base per posar en evidència el rol fonamental que ocupen la «llibertat» i la «mala fe» en Sartre.

M. ROSARIO ZURRO RODRÍGUEZ. *La Fundamentación de la dialéctica en J. P. Sartre*. Director: Sergio Rábade Romeo. Universidad Complutense de Madrid. Facultad de Filosofía y Ciencias de la Educación, 1998. El present treball pretén mostrar la validesa interpretativa, al mateix temps que la mútua interrelació de les següents tesis: 1) que la filosofia de J. P. Sartre constitueix un tot unitari fortament travat, enfront dels que hi volen veure dues fases perfectament delimitades i fins i tot contraposades; 2) que ja en «L'ésser i el no-res», a pesar que es presenta com «assaig de descripció fenomenològica», podem detectar procediments identificables com a «dialèctics»; 3) que la inclusió de la dimensió historicosocial en el camp de la reflexió, si bé comporta un apropament a i una assumpció de certes tesis del marxisme, es realitza sense renunciar a les bases ontogenològiques prèviament adquirides; 4) que el revers de l'acceptació del diagnòstic historicosocial del marxisme el constitueix la temptativa de refundació del marxisme o, el que és el mateix, la seva «Crítica de la raó dialèctica»; 5) que aquesta crítica consisteix en fonamentar la dialèctica històrica en les estructures existencials de l'agent pràctic, rebutjant el materialisme dialèctic.

PARAULES FINALS

L'obra de Sartre mai ha estat arxivada com un venerable objecte històric. Alguns cristians l'han abominat, els marxistes més ortodoxos n'han fet lleya, els estructuralistes rigorosos han crescut disparant-hi. Però és possible que l'obra de Sartre torni a interessar. La qüestió decisiva serà si trobem a faltar o no el subjecte lliure perquè les anàlisis d'estructures transcendents o semitrascendents que constitueixen l'home i que, en filosofia, han provocat l'anomenada postmodernitat, no ens satisfacin. En els llibres recents, i en el nostre grup de treball especialment, no ens cansem de constatar la riquesa desconeguda que hi ha oculta en les pàgines filosòfiques de Sartre: una *Atlàntida submergida*, diu Celia Amorós al·ludint tant a la riquesa com també al caràcter profund; però Amorós afegeix que «n'ergeixen algunes illes que valen la pena visitar i incorporar». Sartre és un autor que es desconeix precisament perquè es coneixen massa els seus gestos públics i les seves opinions sobre gairebé qualsevol tema plasmades en centenars d'entrevistes. Ens agradaria creure que l'època en la qual s'arriba a la màxima fertilitat de lectures de les pàgines sartreanes, amb més profunditat i menys mediatitzades per les circumstàncies, està per arribar; precisament perquè està de baixa una retòrica de la destinació històrica massa entusiasta i perquè la filosofia de la disseminació i del xoc de textos ens ha deixat exhausts.